

TAFORALT MAĞARASI (FAS)

30 m. genişliğinde ve derinliğinde bir mağaradır. Ben-i Snassen masifi içinde oyulmuştur. 1908 yılında Pinchon tarafından keşfedilmiş olup, J. Roche tarafından 1950-1955 ve 1967-1977 yılları arasında kazılmıştır.

Yerel olarak alt bölümlere ayrılabilen 35 seviye vardır. Mağaranın tabanına ulaşamamıştır. 35. seviyeden 18. seviyeye kadar uzanan ve 3 m. kalınlık gösteren tabakalarda; ocaklar, dağınık kalkerler, kırmızımsıtrak kil, konkresyonlu yataklar, travertenler ve döküntüler yer almaktadır.

Kalınlığı 1.90 m. il3 2.25 m. arasında değişen 17. seviye ile 9. seviyeler arası killi kum ve kül döküntülerinden oluşan şeritli bir oluşum ile temsil edilir.

Son olarak maksimum kalınlığı 5 m. olan 8 ile 1 arasındaki seviyeler, yumuşakça kabukları açısından zengindir ve küllü tabakalar ile taş yatakların birlikte bulunduğu seviyelerdir.

35. seviye; masif görünümlü, yüzcüklü (façetalı) topukların baskın olduğu yongalama ürünlerinin var olduğu bir tabakadır. Çok zengin olmayan endüstrisi düzeltilenmemiş levallois yongalardan, kenar kazıyıcılardan ve dişlemelilerden oluşmuştur.

34-18. seviyelerin endüstrileri, **Eski Aterien** ve **Son Aterien**'de yer alırlar. Levallois işçiliği önemlidir. Yüzcükleme ve dilgisel endisler teknik bir değişmezliği göstermektedirler. İki yüzeyli topuklar yüzcüklü topuklara göre daha artmıştır. Levallois yongalar düzeltilidir. Kenar kazıyıcıların oranı azalır. Buna karşılık ön kazıyıcıların, saplı parçaların, iki yüzden düzeltili uçların oranları artar.

Tipik Aterien aletlerin yüzdesi zayıftır: İki yüzden düzeltili uçlar % 8.39 ve saplı parçalar % 3.04 oranındadır. Bu özellik Doğu Fas'taki Aterien'in karakteristik yoksulluğudur.

Üst Aterien şöyle tarihlenmiştir: Seviye 19, $34.500 \pm 2280-3200$ (Helix kabukları), 40.000 (kömürlü tabakalar); **Son Aterien** ile **İberomaurisien**'in birleşme noktası $32.370 \pm 1890-2470$ (Helix kabukları).

17-1 arasındaki seviyelerin endüstrisi mikrolitiktir. Ayrıca bu endüstriye kalkerden iri bir alet topluluğu ve kemikler eşlik eder. Söz konusu mikrolitik endüstri; kısmi sırtlı, ikincil düzeltilmiş sırtlı dilgicikler (%21-46), ikincil düzeltili sırtlı dilgicikler, iki sırtlı, geometrik

dilgicikler gibi küçük aletlerin hakimiyeti (%70-%91) ve “el aletleri” ile (taş kalem, ön kazıyıcı, dişlemeli, budamalı ve düzeltili yonga) nitelenir. Bu endüstrinin evrimi, piquant triédre-microbüren grubunun azalması ve üst seviyelerde birkaç geometrik tipin ortaya çıkışıyla (yarımay, üçgen) belirginleşmiştir. Kalker aletler (chopper, chopping-tool, dişlemeli, kenar kazıyıcı, ezme aletleri) yavaş yavaş daha fazlalaşmakta ve çeşitlenmektedir.

Kemik aletler (sivriltilmiş parça, kemik delici, bız, perdah aleti, keski, zıpkın) için de aynı şey söz konusudur.

Süs eşyaları taştan kolyeleri ki bir tanesi iki cinsiyetli bir taş figürdür, delinmiş hayvan kabuklarını ve boya maddelerini içermektedir. İki parça gravür izlerini taşımaktadır: Bir tanesinde acemice yapılmış fil figürleri, çok aşınmış olan diğerinde gerek antropomorf, gerekse yabancı koyun olabilecek bir figür bulunmaktadır. Bu endüstriler, kömür üzerinde gerçekleştirilmiş C14 ile yapılmış 14 ölçümden oluşan tutarlı bir dizi ile iyice yaşlandırılmıştır. G.Ö. 21.900 ± 400 ile 10.800 ± 400 arası yaş elde edilmiştir.

Fas'ın Üst Paleolitiği sırasında başlamış ve yerel Epi-paleolitik boyunca sürmüş olmalıdır. Küllü tabakalardan 185 civarında birey kalıntısı çıkarılmıştır. Bunlardan 100 kadarı bir gömme ritüeline göre gömülmüş çocuklardır. Bunlar Avrupa'nın Cro-magnon'larına bağlanmaktadır. Son mezarlar G.Ö. 11.900 ± 240'la tarihlenmektedirler.